

EEN BEZOEK
BRENGEN AAN EEN
GESLOTEN
CENTRUM: GIDS
VOOR
PARLEMENTSLEDEN

23 MEI

Move

Voorbij detentie van migranten
Pour en finir avec la détention des migrant-e-s

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel.....	2
VERKLARENDE WOORDENLIJST	2
Introductie.....	5
1.DE NOODZAAK VAN DEMOCRATISCHE CONTROLE OP DETENTIECENTRA VOOR MIGRANTEN	6
2. Wettelijke basisnormen met betrekking tot de detentie van migranten	7
2.1 Wie wordt in een gesloten centrum of in een terugkeerwoning geplaatst?	8
2.2. Wat zijn de detentiecentra in België?	9
2.3. Hoelang duurt detentie?	11
2.4. Onder welke omstandigheden en voorwaarden vindt detentie plaats?	11
3. Hoe een bezoek organiseren	12
3.1. Types bezoeken	12
3.2 Basisprincipes.....	13
3.3 Voorbereiding van het bezoek.....	14
3.3.1. Vastleggen van de doelen.....	14
3.3.2. Groep samenstellen	14
3.3.3 Verzamelen van beschikbare informatie.....	15
3.4 Verloop van het bezoek.....	16
3.4.1 Aan welke aspecten moet aandacht worden besteed?.....	16
3.4.1.1 Materiële omstandigheden	17
3.4.1.2 Activiteiten en contacten met de buitenwereld.....	17
3.4.1.3 Behandeling.....	18
3.4.1.4 Gezondheidszorg.....	18
3.4.1.5 Beschermingsmaatregelen en procedurele waarborgen	18
3.4.2. Personeel.....	19
3.4.3. Raadpleging van de registers.....	19
3.4.4. Uitwisseling met de gedetineerden	19
3.4.5. Uitwisseling met het personeel	20

3. 4. 6. Eindgesprek met de directeur/coach of coördinator van de terugkeerwoningen.	20
3.5. Opvolging van het bezoek	21
4. De movecoalitie	22
4.1 inleiding	22
4.2 Het werk van de bezoekers	22
4.2.1 onafhankelijkheid.....	22
4.2.2 vertrouwen en vertrouwelijkheid	23
4.2.3 neutraliteit	23
4.2.4 tussenschakel	23
4.2.5 getuigenissen	23
4.3 contact.....	23

VERKLARENDE WOORDENLIJST

Verzoeker tot internationale bescherming: een persoon die zijn land is ontvlucht op zoek naar bescherming en die een asielverzoek en een verzoek om subsidiaire bescherming heeft ingediend dat in behandeling is.

Detentie van migranten: is gewoonlijk administratief van aard, maar kan ook gepaard gaan met strafrechtelijke sancties. Het gaat hier om eenieder die bij beslissing van de Dienst Vreemdelingenzaken van zijn persoonlijke vrijheid is beroofd wegens zijn immigratiestatus of wegens niet-naleving van de voorwaarden voor binnenkomst, verblijf of vestiging op het Belgisch grondgebied.

Vreemdeling of migrant: elke persoon die zijn land vrijwillig of gedwongen heeft verlaten en die tijdelijk of permanent in België verblijft, en die niet de Belgische nationaliteit bezit.

Plaatsen van administratieve detentie: verwijst, in ruime zin, naar elke plaats waar een persoon om administratieve redenen van zijn vrijheid is beroofd. In de context van migratie gaat het hoofdzakelijk om gesloten centra - collectieve inrichtingen - en FITT-huizen of open wooneenheden, meer bekend als terugkeerwoningen - individuele woningen waar gezinnen met minderjarige kinderen worden vastgehouden.

Nationaal preventiemechanisme: verwijst specifiek naar een onafhankelijke nationale bezoekende instantie die door een staat is aangewezen of opgericht krachtens het Facultatief Protocol bij het VN-Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing (OPCAT). In de praktijk brengen deze instanties systematisch bezoeken aan alle detentieplaatsen en analyseren zij de behandeling van de personen en de levensomstandigheden.

Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ): Administratie die de minister van Binnenlandse Zaken en de staatssecretaris voor Asiel en Migratie bijstaat bij het beheer van het vreemdelingenbeleid. De DVZ neemt besluiten betreffende verblijf op het grondgebied, toegang tot het grondgebied en uitzetting. Het is ook de DVZ die bevoegd is om verzoeken om internationale bescherming te registreren en te bepalen of België verantwoordelijk is voor de behandeling van deze verzoeken overeenkomstig de Dublin-verordening.

Dublinverordening: Europese verordening die van toepassing is op de lidstaten van de Europese Unie (EU), alsmede op Noorwegen, Zwitserland, IJsland en Liechtenstein. Het bepaalt welk land verantwoordelijk is voor de behandeling van een verzoek om internationale bescherming.

Persoon zonder geldige verblijfstitel: vreemdelingen die geen legaal verblijfsstatuut in België hebben of dat niet meer hebben.

INTRODUCTIE

Deze gids heeft als doel parlementsleden kennis te laten maken met hun uniek voorrecht om de gesloten centra en de 'terugkeewoningen' voor migranten te bezoeken, en hen aan te sporen om hier gebruik van te maken. De gids bevat verschillende praktische tips, en is bedoeld om dit bezoek – ongeacht de aard of het doel hiervan – te vergemakkelijken.

België introduceerde de administratieve detentie van migranten in 1988. Elk jaar bevinden zich tussen de 6.000 en 8.000 mensen in één van de zes gesloten centra in België, voor identificatiedoeleinden, om hun wettelijk statuut te bepalen of om hun terugkeer naar hun land van herkomst of naar een derde land te vergemakkelijken. Gezinnen met minderjarige kinderen worden sinds 2008 geplaatst in 'eengezinswoningen' die algemeen bekend staan als terugkeewoningen.¹ Hoewel ze daar een zekere bewegingsvrijheid hebben, worden ze wel degelijk vastgehouden en gelden er verschillende beperkende maatregelen: een volwassen gezinslid moet altijd aanwezig zijn in de woning, een "coach" heeft onbeperkte toegang tot de accommodatie van 7u tot 20u – ook buiten deze uren in geval van "noodzaak" – zonder noodzakelijkerwijs zijn komst te moeten aankondigen en externe bezoeken zijn beperkt. Juridisch gezien zijn de mensen in terugkeerhuizen ook onderworpen aan een beslissing tot vasthouding en het koninklijk besluit dat hun werking regelt, heeft dezelfde wettelijke basis als dat van de gesloten centra. Het rapport van de "Commissie Bossuyt" stelde eveneens vast dat de terugkeewoningen een *vorm van* alternatieve detentie zijn (en geen *alternatieven voor* detentie).²

Bovendien lijkt deze tendens tot detentie en opsluiting om migratieredenen zowel op internationaal als op nationaal niveau toe te nemen. Zo staat het centraal in de aanbevelingen van het rapport van de Commissie Bossuyt en hebben de opeenvolgende Belgische regeringen plannen om het aantal plaatsen in detentiecentra te verdubbelen door nieuwe gesloten centra te bouwen tegen 2023.

Nadat uitgelegd is waarom een democratische controle in detentiefaciliteiten noodzakelijk is, zullen wij in een tweede deel de wettelijke normen bekijken die van tel zijn bij de detentie van migranten. In het derde deel wordt op pragmatische wijze uitgelegd hoe een bezoek aan een plaats van administratieve detentie kan worden afgelegd. Ten slotte sluiten we deze gids

¹ Let er op dat gezinnen met minderjarige kinderen vanaf augustus 2018, net als vóór 2008, in gesloten centra werden geplaatst, maar ditmaal binnen "gezinseenheden" ingevolge een in juli 2018 bekendgemaakt koninklijk besluit. Aan deze praktijk kwam echter een einde toen de Raad van State een deel van het genoemde besluit opschortte. De Raad van State heeft de schorsing inmiddels opgeheven in zijn definitieve uitspraak, hetgeen betekent dat gezinnen met minderjarige kinderen wettelijk gezien weer in gesloten centra kunnen worden vastgehouden

² Commissie voor de evaluatie van het beleid inzake de vrijwillige terugkeer en de gedwongen verwijdering van vreemdelingen, eindverslag, 15 september 2020, p. 56, https://www.aigpol.be/sites/aigpol/files/attachments/Eindverslag%20van%20de%20Commissie%20Bossuyt%20-%20September%202020_0.pdf

af met een korte presentatie van de Move-coalitie en hoe geaccrediteerde bezoekers te werk gaan in detentiecentra.

1. DE NOODZAAK VAN DEMOCRATISCHE CONTROLE OP DETENTIECENTRA VOOR MIGRANTEN

Opsluiting in detentiecentra om migratieredenen blijft in verschillende opzichten problematisch. Afgezien van het feit dat dit bijdraagt tot de criminalisering van migranten in het maatschappelijk debat (aangezien het onderscheid tussen administratieve en strafrechtelijke detentie niet duidelijk genoeg is), lijdt de werking van gesloten centra en terugkeerwoningen aan een duidelijk gebrek aan transparantie. Omdat het publiek over het algemeen niet op de hoogte is van het bestaan van deze detentiecentra, heeft het er eenvoudigweg geen toegang toe. Als de parlementsleden geen belangstelling tonen, dreigen deze plaatsen uit het zicht van de publieke opinie te blijven. Als zodanig zijn ze onzichtbaar en vatbaar voor willekeur, wat kan leiden tot schendingen van de mensenrechten.

Deze onzichtbaarheid gaat gepaard met de problematiek van de toegankelijkheid. Ook wie op de hoogte is van het bestaan van deze detentiecentra en belangstelling heeft voor de mensen die daar worden vastgehouden en voor hun rechten – we denken hierbij vooral aan actoren van het middenveld – heeft het recht niet deze plaatsen te bezoeken. De Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) moet namelijk niet-gouvernementele organisaties (ngo's) vooraf toestemming geven om gesloten centra en terugkeerwoningen te bezoeken en kan deze toestemming te allen tijde eenzijdig intrekken of de toegang beperken, zoals het geval was tijdens de COVID-19-pandemie.³ Voorts hebben geaccrediteerde ngo's niet gemakkelijk toegang tot het administratieve dossier via het personeel van het gesloten centrum en hebben zij niet het recht om elk gebouw van de gesloten centra naar believen te bezoeken. Ngo's hebben ook geen toegang tot luchthavengebieden, politiebureaus of voertuigen die migranten van de ene plaats naar de andere vervoeren. Er moet op gewezen worden dat België het Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen foltering (OPCAT) heeft ondertekend, maar nog niet heeft geratificeerd, wat de invoering vereist van een "nationaal preventiemechanisme" (NPM) om toezicht te houden op alle plaatsen van vrijheidsberoving.⁴

³ Zijn uitgesloten van dit accreditatiesysteem en hebben een ruimer recht om detentiecentra te bezoeken: de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor vluchtelingen (UNHCR); de Europese Commissie voor mensenrechten; het Europees Comité inzake de voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen; Myria; de Raad voor Vreemdelingenrecht; het Commissaris-generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen; de Kinderrechtencommissaris; het Comité van de Verenigde Naties tegen foltering; en het Kind en Gezin, l'Office de la Naissance et de l'Enfance en het Zentrum für die gesunde Entwicklung von Kindern und Jugendlichen.

⁴ OPCAT-Coalitie, *Advies : Ratificatie van het OPCAT en instelling van een nationaal preventief mechanisme tegen foltering in België*, octobre 2021, <https://www.dei-belgique.be/index.php/ressources-externes/publications/send/41-publications/540-advies-van-de-opcat-coalitie-oktober-2021-ratificatie-van-het-opcat-en-instelling-van-een-nationaal-preventief-mechanisme-tegen-foltering-in-belgie.html>.

De coronacrisis tussen 2020 en 2022 heeft de precare hoedanigheid van het werk van ngo's in detentiecentra aan het licht gebracht toen hun recht op bezoek door de DVZ voor een periode van vier maanden werd opgeschort. De bezoeken werden vervolgens hervat, maar op restrictieve wijze, aangezien de organisaties geen toegang meer hadden tot de vleugels van de gesloten centra (communautaire ruimte), waardoor het moeilijk was nieuwe mensen te ontmoeten en de noodzakelijke vertrouwensband op te bouwen.

In dit verband lijkt de uitoefening van het recht dat bij de koninklijke besluiten van 2002⁵ (voor de gesloten centra) en 2009⁶ (voor de terugkeerwoningen) aan de parlementsleden is verleend om deze detentiecentra in hun geheel te bezoeken, wanneer zij dat wensen, tussen 8 en 19 uur, en met toegang tot de relevante documenten, van essentieel belang. Essentieel om de doorzichtigheid van de werking van deze door de overheid beheerde plaatsen te waarborgen en om ervoor te zorgen dat de rechten van de personen die er worden vastgehouden, worden geëerbiedigd. Een van de belangrijkste functies van de wetgevende macht in een democratie is immers het controleren van de handelingen van de uitvoerende macht. Bovendien is het de taak van de parlementsleden erop toe te zien dat de wetten betreffende de detentie van vreemdelingen, of het nu gaat om nationale, Europese of internationale detentie, worden nageleefd. Alleen bezoeken ter plaatse verschaffen uit de eerste hand informatie over de behandeling van gedetineerden, hun levensomstandigheden en de werking van de detentiecentra en het beleid inzake gedwongen terugkeer in het algemeen.

Er moet erop gewezen worden dat de wetsteksten dit bezoekrecht alleen toekennen aan federale parlementsleden. Ook de burgemeesters die op hun grondgebied een detentiecentrum hebben, hebben hetzelfde recht op toegang.

Ten slotte bepaalt het koninklijk besluit dat journalisten niet mogen filmen (art. 40). Dit versterkt de unieke rol die federale parlementsleden kunnen spelen nog eens.

2. WETTELIJKE BASISNORMEN MET BETREKKING TOT DE DETENTIE VAN MIGRANTEN

⁵ Koninklijk besluit van 2 augustus 2002 houdende vaststelling van het regime en de werkingsmaatregelen, toepasbaar op de plaatsen gelegen op het Belgisch grondgebied, beheerd door de Dienst Vreemdelingenzaken, waar een vreemdeling wordt opgesloten, ter beschikking gesteld van de regering of vastgehouden, overeenkomstig de bepalingen vermeld in artikel 74/8, § 1, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

⁶ Koninklijk besluit van 14 mei 2009 houdende vaststelling van het regime en de werkingsmaatregelen, toepasbaar op de woonunits, als bedoeld in artikel 74/8, § 1, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

De administratieve detentie van migranten is een heel specifiek onderwerp. De basisinformatie in deze sectie schetst het wettelijk kader, wat nuttig is om in gedachten te houden tijdens bezoeken.

2.1 WIE WORDT IN EEN GESLOTEN CENTRUM OF IN EEN TERUGKEERWONING GEPLAATST?

Het basisprincipe is de vrijheid van een persoon, waardoor de detentie van migranten alleen kan plaatsvinden als laatste middel, wanneer minder beperkende maatregelen niet effectief blijken te zijn. Detentie moet wettelijk voorgeschreven en noodzakelijk zijn en in verhouding staan tot het nagestreefde doel.

De vreemdelingenwet van 15 september 1980 voorziet in de mogelijkheid om de volgende categorieën vreemdelingen vast te houden, die daardoor in een gesloten centrum terecht kunnen komen:

- Vreemdelingen, al dan niet verzoekers om internationale bescherming, die bij aankomst aan de grens niet over de vereiste documenten beschikken om het Belgisch grondgebied binnen te komen of die moeten worden teruggestuurd naar een andere staat die verantwoordelijk is voor hun aanvraag krachtens de Dublinverordening. We hebben het hier over mensen die aan de grens tegengehouden zijn;
- Verzoekers om internationale bescherming die zich op het grondgebied bevinden en een risico vormen voor de openbare orde of de nationale veiligheid; die een verzoek hebben gedaan dat als onrechtmatig wordt beschouwd, bijvoorbeeld omdat het alleen bedoeld is om hun verwijdering uit te stellen; verzoekers van wie de identiteit of nationaliteit moet worden bevestigd of voor wie het risico op onderduiken bestaat. De Belgische autoriteiten interpreteren deze begrippen -misbruik, gevaar voor de openbare orde en onderduikrisico- zeer ruim.
- Iedereen op het grondgebied die geen verblijfsvergunning heeft, met het oog op hun verwijdering. We spreken vaak van mensen in onwettig verblijf.

Gezinnen met (een) minderjarige kind(eren) in een van bovenstaande situaties worden in een terugkeerwoning geplaatst.

Hierbij moet worden opgemerkt dat de voorwaarden van noodzakelijkheid en het zoeken naar minder beperkende maatregelen, die in de praktijk al zeer weinig worden toegepast, niet bij wet zijn voorzien met betrekking tot verzoekers om internationale bescherming en hun familie aan de grens die niet over een inreisvisum beschikken. Dit leidt tot de bijna systematische opsluiting en vasthouding van deze personen of families die niet worden toegelaten tot het grondgebied, terwijl het Europees recht duidelijk bepaalt dat men niet kan worden vastgehouden enkel omdat men asiel heeft aangevraagd.⁷

⁷ Terugkeerrichtlijn, Art. 8

Tot slot: als een rechter op verzoek van de advocaat van een persoon die in een detentiecentrum is geplaatst, wordt verzocht om de wettigheid van de detentie te controleren (is de detentie wettelijk voorzien?), kan de rechterlijke macht niet expliciet de opportuniteit en evenredigheid van deze maatregel beoordelen (is de detentie adequaat?), waardoor de voorwaarde voor het zoeken naar minder beperkende maatregelen in de praktijk bijna een dode letter is.⁸

2.2. WAT ZIJN DE DETENTIECENTRA IN BELGIË?

De gesloten centra werden geleidelijk ingevoerd in de jaren 1980 en hun "officiële" ontstaan werd pas geregeld door een wet van 6 mei 1993. Het is de dienst "gesloten centra" van de Dienst Vreemdelingenzaken, een administratie die op haar beurt afhangt van de Staatsecretaris voor Asiel en Migratie die de gesloten centra beheert onder de ruimere bevoegdheid van de Minister van Binnenlandse Zaken. Elk centrum wordt geleid door een directeur. België heeft momenteel zes gesloten centra:

- Het '127 bis repatriëringscentrum': gevestigd in Steenokkerzeel is dit centrum, met een capaciteit van 120 plaatsen, operationeel sinds 1994. Hier worden alleen mannen opgesloten, voornamelijk mannen in onwettig verblijf en asielzoekers die onder de Dublin-procedure vallen en naar een andere EU-staat moeten worden overgebracht. Gezien de ligging van het centrum, in de onmiddellijke nabijheid van de luchthaven Brussel-Nationaal, overnachten er veel mensen die het land uitgezet of teruggestuurd moeten worden via een vroege vlucht. Het is ook in dit centrum dat in augustus 2018 de "family units" werden geïntroduceerd, gewijd aan het opvangen van gezinnen met minderjarige kinderen.

Adres: Tervuursesteenweg 300, 1820 Steenokkerzeel

Contact : Brenda Melis (directrice), 02/759.42.99, [onthaalbis\[at\]ibz.fgov.be](mailto:onthaalbis[at]ibz.fgov.be)

- Het transitcentrum 'Caricole': eveneens gelegen in Steenokkerzeel, dit centrum werd in 2012 ingehuldigd en heeft een capaciteit van 114 plaatsen. Het kwam ter vervanging van de oude centra 127 in Melsbroek en INAD in Zaventem. De sluiting van deze centra werd al jaren geëist: voor de 127 vanwege de bouwvallige panden en voor het INAD, vanwege het gebrek aan toegang tot de open lucht voor de gedetineerden. In dit centrum worden voornamelijk mannen en vrouwen (en soms zelfs minderjarige) vastgehouden aan wie de toegang tot het grondgebied werd geweigerd, ongeacht of ze asiel hebben aangevraagd aan de grens.

Adres: Tervuursesteenweg 302, 1820 Steenokkerzeel

Contact : Rika Goethals (directrice), 02/719.71.10 of [caricole.visite\[at\]ibz.fgov.be](mailto:caricole.visite[at]ibz.fgov.be)

⁸ Vw. 1980, Art. 72.

- 'Centrum voor illegalen Brugge' of CIB: het CIB, operationeel sinds 1995, is gevestigd in de gebouwen van de voormalige vrouwengevangenis Sint-Andries in Brugge. Hier worden voornamelijk mannen in onwettig verblijf die op het grondgebied zijn gearresteerd, vastgehouden. Het centrum heeft een capaciteit van 112 plaatsen.
Adres : Zandstraat 150, 8200 Brugge
Contact : Yves Rahier (directeur), 02/488.74.40, CIB-Directie[at]ibz.fgov.be
- 'Centrum voor illegalen Holsbeek' of CIH: geopend in 2019, is het enige centrum voor alleenstaande vrouwen die zich in onwettig verblijf bevinden of die internationale bescherming hebben gevraagd. Het heeft 50 plaatsen.
Adres: De Vunt 19, 3220 Holsbeek
Contact : Carla De Becker (directrice), 02/488.89.01
- 'Centrum voor illegalen Merksplas' of CIM: gelegen ten noorden van Antwerpen en vlakbij de Nederlandse grens. Het centrum is bijzonder moeilijk te bereiken met het openbaar vervoer. Gebouwd in 1875 om landlopers op te sluiten, werd het centrum in 1994 toegewezen aan de detentie van migranten. Hier worden alleen mannen in onwettig verblijf vastgehouden. De capaciteit van het centrum is 142 plaatsen.
Adres : Steenweg op Wortel 1A, 2330 Merksplas
Contact : Henricus Kivit (directeur), 014/63.91.10, cim.info[at]ibz.fgov.be
- 'Centrum voor illegalen Vottem' of CIV: dit centrum werd geopend in 1999 en herbergt hoofdzakelijk mannen in onwettig verblijf die op het grondgebied worden aangehouden. Het heeft de bijzonderheid dat het een beveiligde vleugel heeft voor gevangenen die op basis van hun gedrag als het meest problematisch worden beschouwd. Het CIV heeft een capaciteit van 119 plaatsen.

Adres : Rue Verte voie 1, 4041 Vottem
Contact : Didier Stassens (directeur), 04/228.89.00, civ.info[at]ibz.fgov.be

Merk op dat het de Dienst Vreemdelingenzaken is die de namen gaf aan de gesloten centra zoals hierboven vermeld. Het middenveld pleit er voor om de term "illegaal" niet te gebruiken als we het over een mens hebben.⁹

Terugkeerwoningen werden in 2008 ingevoerd na verschillende veroordelingen van België door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Ze zijn verdeeld over vier sites (Tubeké, Beauvechain, Sint-Gillis-Waas, Zulte & Tielt¹⁰) en omvatten in totaal 27 wooneenheden, goed voor een totale capaciteit van 169 bedden. Omdat de exacte adressen door de DVZ als

⁹ [Words matter: illegal vs undocumented migrants - PICUM](#)

¹⁰ Woningen liggen tegenover elkaar en worden dus als een site gerekend.

gevoelige informatie worden beschouwd, zijn ze niet direct opgenomen in deze gids, maar zijn ze op aanvraag verkrijgbaar.

2.3. HOELANG DUURT DETENTIE?

Niemand mag voor onbepaalde tijd van zijn vrijheid worden beroofd en de Belgische wet voorziet dan ook, in overeenstemming met de Europese wetgeving, in een tijdslimiet voor de detentie van migranten. Personen die om internationale bescherming verzoeken en mensen in onwettig verblijf kunnen slechts voor een totale duur van vijf maanden in een plaats van vrijheidsberoving worden vastgehouden, en voor acht maanden in uitzonderlijke omstandigheden wanneer volgens DVZ de nationale veiligheid en de openbare orde worden bedreigd. Voor personen die om internationale bescherming op het grondgebied verzoeken, bedraagt deze termijn maximaal zes maanden.

Volgens vaste praktijk neemt DVZ desondanks regelmatig een nieuwe beslissing tot vasthouding, bijvoorbeeld wanneer een gedetineerde zich verzet tegen een poging om hem of haar uit te zetten. De teller wordt dan "op nul gezet", waardoor de vasthoudingsperiode potentieel onbeperkt is en dus onmenselijk. Toch voorziet het Europees recht in een maximale duur van 18 maanden voor vreemdelingen die onderworpen zijn aan de "Terugkeerrichtlijn".¹¹

Bij elk bezoek moeten de parlementsleden dus de kwestie van de duur van de detentie in het oog houden, bijvoorbeeld door de in- en uitreisregisters van de administratieve detentie-inrichtingen te raadplegen.

2.4. ONDER WELKE OMSTANDIGHEDEN EN VOORWAARDEN VINDT DETENTIE PLAATS?

Zoals hierboven vermeld moet de vasthouding van migranten worden beschouwd als een laatste middel. Met uitzondering van personen en gezinnen die aan de grens worden vastgehouden, moet volgens het Europees recht en het Belgische recht worden nagegaan of "toereikende maar minder dwingende maatregelen doeltreffend kunnen worden toegepast" alvorens tot bewaring wordt overgegaan. Probleem is dat zulke alternatieven voor detentie nog niet voldoende ontwikkeld zijn en dus nog niet systematisch overwogen worden.

Het spreekt voor zich dat de detentieomstandigheden van migranten in elk geval hun menselijke waardigheid moeten eerbiedigen en hun recht op gezondheid en hun lichamelijke

¹¹ Richtlijn 2008/115/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2008 over gemeenschappelijke normen en procedures in de lidstaten voor de terugkeer van onderdanen van derde landen die illegaal op hun grondgebied verblijven, L 348/98, Art. 15.

en morele integriteit moeten waarborgen.¹² Dit is niet vanzelfsprekend, aangezien mensen die in de Vreemdelingenwet van 1980 als "kwetsbaar" worden aangemerkt – bijvoorbeeld zwangere vrouwen of personen met beperkte mobiliteit – regelmatig in detentie terecht komen. Ook de eenheid van het gezin, een ander fundamenteel recht, moet zoveel mogelijk worden gehandhaafd.

De detentie moet dan plaatsvinden in omstandigheden die de niet-criminele status van de personen en hun behoeften weerspiegelen. Gesloten centra mogen met andere woorden geen penitentiaire inrichtingen zijn of erop lijken, omdat migranten alleen van hun vrijheid worden beroofd om hun uitzetting ten uitvoer te leggen en niet omdat zij een gevaar voor de samenleving vormen. Integendeel: deze plaatsen, evenals de terugkeerwoningen, moeten voor hen worden ingericht in omstandigheden die zijn aangepast aan hun juridische status en hun bijzondere behoeften. Zo moet hen een reeks fysieke, vrijetijds-, recreatieve en educatieve activiteiten worden aangeboden, vooral voor kinderen, en moet een groepsregime zoveel mogelijk vermeden worden.

3. HOE EEN BEZOEK ORGANISEREN

Het openstellen van detentiecentra voor externe controle is van essentieel belang om de werking ervan transparant te maken en om na te gaan of de mensenrechten worden geëerbiedigd. De vraag blijft hoe deze bezoeken in de praktijk worden uitgevoerd. Uit de praktijk van de toezichthoudende instanties, zowel op nationaal als op internationaal niveau, kan worden vastgesteld dat de bezoeken in drie fasen worden verdeeld: voorbereiding, uitvoering en opvolging. Alvorens deze drie fasen te bespreken, zullen wij kort ingaan op de soorten bezoeken en de principes die tijdens bezoeken in acht moeten worden genomen.

3.1. TYPES BEZOEKEN

In de praktijk kan een onderscheid worden gemaakt tussen twee soorten bezoeken: preventieve bezoeken en onderzoeksberoepen. Dit onderscheid is belangrijk omdat het een impact heeft op de wijze waarop het bezoek wordt afgelegd.

Onderzoeksbezoeken volgen op een bepaalde beschuldiging van specifieke schendingen door een gedetineerde. Zij vinden achteraf plaats, zijn gericht op het individu en beogen een probleem of situatie op te lossen.

¹² De verantwoordelijke autoriteiten moeten ervoor zorgen dat bepaalde minimale rechten worden geëerbiedigd, zoals het recht op gezondheid, rechtsbijstand, lichamelijke en morele integriteit van de persoon, het recht op godsdienstvrijheid, enzovoort (artikelen 6 en 7 van het Koninklijk Besluit van 2 augustus 2002).

Preventieve bezoeken daarentegen zijn bedoeld om op elk moment plaats te vinden, zonder enig voorafgaand probleem of klacht. Dit type bezoek is niet bedoeld om op individuele gevallen te reageren, maar wordt uitgevoerd om het functioneren van het gesloten centra of de terugkeerwoning op een alomvattende manier te analyseren en om alle aspecten in verband met de vrijheidsberoving te beoordelen. Het doel is na te gaan welke aspecten van de detentie schadelijk kunnen zijn voor de menselijke waardigheid of kunnen leiden tot andere schendingen van de mensenrechten.

Tijdens de preventieve bezoeken wordt, wat de gesloten centra betreft, een onderscheid gemaakt tussen:

- Ad hoc bezoeken: deze bezoeken duren meestal een paar uur voor gesloten centra en worden afgelegd door een of meer parlementsleden, eventueel vergezeld van tolken of andere deskundigen. Het doel is over het algemeen een overzicht te krijgen van het gesloten centrum of een vervolg te geven aan een eerder bezoek. Deze bezoeken vergroten de verantwoordingsplicht van het management en het personeel van het detentiecentrum, vergroten de transparantie en hebben een soort afschrikkend effect;
- Diepgaande bezoeken: deze kunnen verscheidene dagen of zelfs weken duren en vereisen de aanwezigheid en de deskundigheid van een team van multidisciplinaire deskundigen die alle werkwijzen van de inrichting analyseren. Het doel is gedetailleerde informatie over de situatie te verkrijgen, problemen en goede praktijken op te sporen en risicofactoren te analyseren. Dergelijke bezoeken zullen eerder worden uitgevoerd door toezichthoudende instanties zoals het Europees Comité ter voorkoming van foltering of, zodra België het OPCAT heeft geratificeerd, een nationaal preventiemechanisme om toezicht te houden op alle plaatsen van detentie.

Hoewel diepgaande bezoeken niet zijn uitgesloten, bijvoorbeeld in het kader van parlementaire commissies, is het veel waarschijnlijker dat een parlements lid ad hoc bezoeken zal afleggen die minder voorbereiding vereisen. Het is dan ook vooral om een kader voor dergelijke bezoeken te bieden dat deze gids is opgesteld.

3.2 BASISPRINCIPES

Het bezoeken van een detentiecentrum of een terugkeerwoning is een delicate taak. Er kan een belangenconflict ontstaan tussen de noodzaak om informatie te verkrijgen enerzijds en de veiligheid van gedetineerden anderzijds die zich juist door hun situatie in een kwetsbare positie bevinden. Het principe van "geen schade berokkenen" (*do no harm*) is dus essentieel bij elk bezoek. Een parlements lid moet erop bedacht zijn niets te doen dat een individu of een groep in gevaar kan brengen. Zo kan het praten met een persoon hem of haar blootstellen aan represailles van het personeel of van andere gedetineerden, maar ook aan psychisch of moreel lijden. Het is ook absoluut noodzakelijk geen valse verwachtingen te wekken over wat kan worden veranderd op individueel niveau en ervoor te zorgen dat alle

bevindingen of mededelingen naar aanleiding van het bezoek worden geregistreerd zonder iemand bloot te stellen.

In dit verband is het van belang dat parlementsleden zich bewust zijn van het traumatische effect dat de herinnering van bepaalde gebeurtenissen op sommige mensen kan hebben en van de stoornissen of kwetsbaarheden die ze kunnen vertonen. Parlementariërs worden aangemoedigd om passende communicatietechnieken te leren of te kennen om met dergelijke mensen te praten.

3.3 VOORBEREIDING VAN HET BEZOEK

Naast de wettelijk vereiste voorwaarde om zich als parlements lid bekend te maken bij het betreden van de plaats van vasthouding, moet bij de voorbereiding van een bezoek rekening worden gehouden met de volgende punten.

3.3.1. VASTLEGGEN VAN DE DOELEN

Een parlements lid, of een groep parlements leden, zal niet in staat zijn om tijdens een kort bezoek systematisch alle aspecten van het detentiecentrum te onderzoeken. Het is derhalve van cruciaal belang het doel van het bezoek ruim van tevoren te bepalen, in functie van de beschikbare tijd. Door onrealistische doelstellingen te formuleren, bestaat het risico dat er onvoldoende informatie wordt verzameld over de verschillende te analyseren punten. Een duidelijk omliggende doelstelling zou kunnen zijn:

- Inzicht verkrijgen in de werking van een gesloten centrum;
- Zich focussen op een specifieke kwestie of een specifiek thema, vooral tijdens onderzoekende bezoeken (bv. toegang tot gezondheidszorg of de duur van de detentie);
- Opvolging van een vorig bezoek om de uitvoering van aanbevelingen van parlements leden of andere organen te onderzoeken, of een specifiek aspect van detentie of individuele gevallen na te gaan.

Door de omvang van de terugkeerwoningen kunnen de meeste aspecten tijdens één bezoek worden geanalyseerd.

3.3.2. GROEP SAMENSTELLEN

Als het bezoek wordt afgelegd door een parlements lid, is het raadzaam zich te laten vergezellen, al was het maar door één andere persoon (adviseur, assistent of specialist), zodat alle informatie en bevindingen kunnen worden bevestigd door een derde persoon, maar ook om hem of haar te helpen bij het verzamelen van deze informatie en om nota te nemen van de indrukken van het bezoek en deze uit te wisselen en te analyseren. Elke persoon die geen parlements lid is, moet niettemin vooraf worden aangekondigd waardoor men het "verrassingseffect" verliest dat een bezoek van alleen een parlements lid met zich meebrengt.

Het is van belang om vanaf het begin de strategische keuze te maken tussen een aangekondigd of een onaangekondigd bezoek, aangezien de wijze waarop het bezoek door het personeel van de plaats van detentie wordt opgevat en georganiseerd uiteraard zeer verschillend zal zijn. Deze strategische keuze hangt vooral af van het doel van het bezoek.

Indien het bezoek wordt afgelegd door een groep parlementsleden, wordt teamwerk het sleutelwoord. Het is belangrijk een persoon aan te wijzen die het team zal leiden en het bezoek zal coördineren, dat alle leden gelijkwaardig worden ingelicht over het centrum, de context en het doel van het bezoek, en dat de verschillende taken worden verdeeld naar gelang van ieders vaardigheden.

De omvang van het team is afhankelijk van verschillende factoren:

- De omvang van het gesloten centrum: aangezien sommige gesloten centra kleiner zijn dan andere, zou het rondzwerven van een grote groep buitenstaanders niet alleen onnodig storend kunnen zijn, maar ook de gedetineerden of het personeel kunnen intimideren. Hetzelfde geldt, natuurlijk, voor terugkeerwoningen;
- De vereiste deskundigheid, afhankelijk van het doel van het bezoek (inschakeling van een specialist op het gebied van de rechten van vreemdelingen die vertrouwd is met de materie of van een arts, kinderarts of psycholoog bijvoorbeeld);
- De culturele context en de behoefte aan onafhankelijke tolken;
- Genderoverwegingen: vertegenwoordiging van mannen en vrouwen in het team kan helpen om bepaalde gevoelige kwesties aan te pakken.

Om het bezoek te vergemakkelijken, kan het nuttig zijn een checklist op te stellen over de omstandigheden van de detentie, teneinde het verzamelen van informatie te harmoniseren.

Denk er ten slotte aan dat u misschien de eerste externe bezoeker bent die een persoon of zijn gezin ontmoet, dat een bezoek door de autoriteiten van een detentiecentrum als opdringerig kan worden ervaren, en dat het belangrijk is om een open geest aan de dag te leggen, en aandachtig te blijven.

3.3.3 VERZAMELEN VAN BESCHIKBARE INFORMATIE

Alvorens een bepaald detentiecentrum te bezoeken, wordt de parlementariër verzocht kennis te nemen van de beschikbare informatie, zowel intern als extern, over die inrichting. Het gaat om het wettelijk en regelgevend kader, het jaarverslag van het detentiecentrum, informatie die is verkregen tijdens eerdere bezoeken of uit andere bronnen (Ngo's, nationale of internationale instanties, media, enz.), de identiteit van de rechtstreeks verantwoordelijke autoriteiten en van de hogere autoriteiten, de capaciteit van de detentiecentrum, de lijst en het profiel van de gedetineerde personen en ten slotte alle bekende of vermeende problemen.

Het kan nuttig zijn om vooraf andere actoren te ontmoeten, zoals advocaten, personen die van hun vrijheid werden beroofd in het verleden, Ngo's of artsen en andere *professionals* - iedereen die het centrum in kwestie regelmatig bezoekt en dus wellicht nuttige informatie kan delen.

3.4 VERLOOP VAN HET BEZOEK

Ongeacht de aard van het bezoek is het van belang uit verschillende bronnen informatie te verzamelen om de omstandigheden in het centrum of het terugkeerwoning en de behandeling van de gedetineerde personen goed te kunnen beoordelen. Het zal nodig zijn de standpunten van gedetineerden, personeel, directie en andere *professionals* die in het centrum of het terugkeerwoning werken, te verzamelen en deze vervolgens te vergelijken met uw eigen waarnemingen.

Een bezoek bestaat gewoonlijk uit de volgende stappen:

- aankomst en eerste ontmoeting met de directeur van het centrum of de coördinator/begeleider van het terugkeerwoning;
- een algemene rondleiding op de plaats van vrijheidsberoving;
- raadpleging van registers en andere documenten;
- uitwisselingen met de gedetineerden;
- interviews met het personeel;
- het eindgesprek met de directeur van het centrum.

Het belang dat aan elk stadium wordt gehecht, hangt uiteraard af van het soort bezoek. In ieder geval moet flexibiliteit worden betracht en moet de gebruikelijke volgorde van de fasen indien nodig worden aangepast.

3.4.1 AAN WELKE ASPECTEN MOET AANDACHT WORDEN BESTEED?

Afhankelijk van het soort bezoek zal het nodig zijn selectief te zijn over wat in het centrum kan worden gedaan gedurende de beschikbare tijd. Dit is uiteraard minder een probleem voor terugkeerwoningen. Ter herinnering: de wet staat parlementariërs toe detentiecentra te bezoeken, op onaangekondigde basis indien dit nuttig wordt geacht, wanneer de bezoekers allen parlementariërs zijn, tussen 8.00 en 19.00 uur.

Het is aan te bevelen het bezoek te beginnen met een gesprek met de directeur van het gesloten centrum of de begeleiders die verantwoordelijk zijn voor de terugkeerwoning (als het bezoek is aangekondigd, zal de algemene coördinator van de plaats van de terugkeerwoning waarschijnlijk aanwezig zijn). Dit dient om basisinformatie over de faciliteit te verkrijgen, hen te herinneren aan de doelstellingen van het bezoek en de manier waarop het zal worden uitgevoerd.

Een algemene rondleiding door het detentiecentrum, vooral bij een eerste bezoek, is de volgende stap. Een korte rondleiding door de hele faciliteit zal u in staat stellen alle lokalen van het gebouw die worden gebruikt te visualiseren. Het zal ook een idee geven van de algemene sfeer in het centrum en het is een uitstekende gelegenheid om voor het eerst met de verschillende personeelsleden te praten, om een idee te krijgen van hun werk en om te leren over mogelijke problemen en uitdagingen.

Na deze algemene rondleiding, of tijdens volgende bezoeken, moeten de te bezoeken gebouwen worden geselecteerd voor meer diepgaande bezoeken. Zo kan de bezoeker de lokalen, de inrichting en de veiligheidsmaatregelen - die rechtstreeks van invloed zijn op het dagelijks leven - zien, de plaatsen waar mensen worden vastgehouden en de faciliteiten waartoe zij toegang hebben identificeren, en de omstandigheden van de detentie observeren.

Bepaalde gebouwen moeten met voorrang worden bezocht, omdat zij bijzonder geschikt zijn om de mate van respect voor gedetineerden in te schatten. Dit zijn: isoleer- of tuchtcellen, keukens, bezoekersruimten, medische en sanitaire voorzieningen, culturele voorzieningen, cellen en slaapzalen.

Selectiviteit zoals hierboven beschreven is niet nodig met betrekking tot de terugkeerwoningen, aangezien deze gezien hun omvang in hun geheel kunnen worden bezocht.

Tijdens het bezoek kunnen een aantal kwesties aan bod komen die in de volgende checklist zijn opgenomen. Deze lijst bevat een reeks thematisch gegroepeerde aandachtspunten en is niet normatief, noch exhaustief.

3.4.1.1 MATERIËLE OMSTANDIGHEDEN

- Bezettingsgraad: of het centrum/terugkeercentrum boven of onder de capaciteit werkt;
- Voedsel en water: toegang, kwantiteit en kwaliteit. Speciale diëten (om medische, religieuze, culturele of gezondheidsredenen);
- Sanitaire voorzieningen, toiletten en douches: aantal, toegang, gebruiksfrequentie en netheid;
- Kleding en beddengoed: kwaliteit, frequentie van verschonen, mogelijkheid tot wassen;

3.4.1.2. ACTIVITEITEN EN CONTACTEN MET DE BUITENWERELD

- Contacten met familie en anderen: toegang voor bezoekers (inclusief Ngo's), privacy, frequentie, voorwaarden, duur;

- Toegang tot externe informatie: toegang tot radio, televisie, pers, internet, telefoon, mogelijkheid om pakjes en schriftelijke correspondentie te ontvangen;
- Toegang tot fysieke activiteiten buitenshuis;
- Organisatie van specifieke activiteiten: werk en onderwijs;
- Vrijtijdsbesteding (vooral voor kinderen in terugkeerwoningen) en culturele activiteiten;
- Spirituele en religieuze activiteiten;
- Scholing voor kinderen in terugkeerwoningen en scholing voor studenten in gesloten centra;

3.4.1.3. BEHANDELING

- Het bestaan van beschuldigingen van mishandeling of foltering;
- Gebruik van geweld en andere dwangmiddelen;
- Gebruik van disciplinaire sancties en individuele afzondering;
- Gewelddadige incidenten, vreedzame demonstraties, hongerstakingen, gevallen van zelfbeschadiging;
- Gebruik van isolatiecellen (disciplinair, medisch of naar keuze) en de omstandigheden van de detentie (temperatuur, beddengoed en ander beschikbaar materiaal, netheid van de muren, sanitaire voorzieningen, recht om naar buiten te gaan, enz.).

3.4.1.4. GEZONDHEIDSZORG

- Toegang tot medische, tandheelkundige, psychologische en geestelijke gezondheidszorg;
- Medisch onderzoek bij aankomst en medische controle;
- Aanwezigheid van een medische dienst in gesloten centra;
- Gespecialiseerde zorg (voor vrouwen, bejaarden, enz.).

3.4.1.5. BESCHERMINGSMAATREGELEN EN PROCEDURELE WAARBORGEN

- Toegang tot de asiel- (en UNHCR) of regularisatieprocedure;
- Rechtsbijstand en toegang tot consulaire instanties;
- Wettelijke basis voor detentie: het recht op betwisting en de mogelijkheid een verzoek om vrijlating te vragen;
- Bestaan van detentieregisters;
- Duur van de hechtenis;
- Informatie bij aankomst: taal en presentatie, toegankelijkheid van interne regels en procedures;
- Klachtenprocedure;
- Scheiding van categorieën van personen (vrouwen, nationaliteiten, LGBTQI+, etniciteiten, enz.).

3.4.2. PERSONEEL

- Personeelsbestand: aantal, verhouding personeel/bevolking, evenwicht tussen mannen en vrouwen, salaris en aanwervingscriteria;
- Kwalificatie en opleiding;
- Culturele gevoeligheid en houding.

3.4.3. RAADPLEGING VAN DE REGISTERS

Het is nuttig om aan het begin van elk bezoek de registers te raadplegen. Zij kunnen worden gebruikt om informatie te controleren of om gedetineerden te selecteren voor individuele gesprekken. Nuttige registers om te raadplegen zijn:

- In- en uitreisregisters, om de duur van de detentie te controleren;
- Tuchtregisters;
- Medische dossiers, als er een dokter in het bezoekende team zit;
- Verslagen van bepaalde incidenten of gebeurtenissen.

En alle andere documenten die nuttig lijken om te raadplegen, zoals het huishoudelijk reglement, de lijst van het personeel en de werktijden van de werknemers.

3.4.4. UITWISSELING MET DE GEDETINEERDEN

De echte manier om de realiteit van de detentiecentra te begrijpen is om in gesprek te gaan met de mensen die er feitelijk worden vastgehouden en van hen te horen met welke behandelingen en omstandigheden zij te maken hebben.

Men mag niet uit het oog verliezen dat het ondervragen van een gedetineerde een delicaat proces is, dat de ontwikkeling van een vertrouwensrelatie tussen de bezoeker en de gedetineerde vereist. Hoewel groepsgesprekken, met name in gesloten centra, contact met een groot aantal mensen mogelijk maken die zo hun algemene bezorgdheid kenbaar kunnen maken, hebben individuele gesprekken altijd de voorkeur. Deze moeten onder vier ogen plaatsvinden, buiten het gehoor en het zicht van anderen. De wet voorziet uitdrukkelijk in het recht om deze gesprekken te voeren in afwezigheid van het personeel van de administratieve detentie-inrichting.¹³ De keuze van de plaats waar het onderhoud plaatsvindt, maakt de ondervraagde bij voorkeur zelf. Het is aan de bezoekers en niet aan de autoriteiten om de te ondervragen personen te kiezen. Er moeten voldoende mensen worden geïnterviewd om een representatieve steekproef van de situatie in het centrum op te leveren, maar ook zodat de bron van een bepaald stukje informatie niet kan worden achterhaald.

¹³ Koninklijk besluit van 8 augustus 2002, Art. 29; Koninklijk besluit van 8 juni 2009, Art. 30.

Praktisch gezien wordt het aanbevolen dat het gesprek door niet meer dan twee personen wordt gevoerd en dat de taken van eenieder duidelijk worden afgebakend, om een zo groot mogelijke transparantie te bekomen en een serene sfeer te creëren. Het is van cruciaal belang dat u eerst zichzelf en de tolk voorstelt, het doel van uw bezoek uitlegt, duidelijk maakt dat het interview vertrouwelijk zal zijn en wat u wel en niet kunt doen in uw hoedanigheid van parlementslid, om geen valse verwachtingen te wekken. Soms is geduld vereist, omdat gedetineerden zich verward kunnen uitdrukken om uiteenlopende redenen, zoals de beproevingen die zij hebben doorstaan, hun emotionele toestand of het verlies van tijdsbesef ten gevolge van vrijheidsberoving. Houd uw uitdrukking begripvol en duidelijk en probeer open vragen te stellen in plaats van leidende, gesloten vragen, om de inhoud van de antwoorden niet te beïnvloeden. De kunst van het luisteren is ook essentieel, en het is aan te raden om de persoon zijn verhaal te laten vertellen en het gesprek niet te domineren. Ter afsluiting van het interview is het van belang uit te leggen wat er verder zal gebeuren en wat er met de verzamelde informatie zal worden gedaan. Indien de informatie in een later stadium zal worden gebruikt, moet de betrokkene ook zijn geïnformeerde toestemming geven.

3.4.5. UITWISSELING MET HET PERSONEEL

Het personeel is een waardevolle bron van informatie, zowel in een gesloten centrum als in een terugkeerwoning, en het is belangrijk om met verschillende personeelsleden te praten (begeleiders, terugkeercoaches, maatschappelijk werkers, artsen, enzovoort). Deze mensen kunnen suggesties en meningen hebben over bepaalde problemen, kwesties aan de orde stellen die aandacht behoeven of een ander standpunt naar voren brengen dan dat van hun superieuren.

Er moet echter afstand worden bewaard ten opzichte van het personeel, vooral in aanwezigheid van gedetineerden of wanneer een discussie wordt gevoerd met verantwoordelijken in het bijzijn van het ondergeschikt personeel. Dit zou het gezag van het personeel of de hiërarchie binnen de instelling publiekelijk in het gedrang kunnen brengen.

3. 4. 6. EINDGESPREK MET DE DIRECTEUR/COACH OF COÖRDINATOR VAN DE TERUGKEERWONINGEN

Het laatste gesprek met het hoofd van de administratieve detentie-inrichting dient om eerste indrukken te delen, de verstandhouding te consolideren en het bezoek formeel te beëindigen. Hoewel aanbevelingen en eindconclusies in een later stadium aan de met de detentie belaste autoriteiten moeten worden meegedeeld, bijvoorbeeld via een officiële brief, biedt het eindgesprek de gelegenheid om de meest dringende kwesties aan de orde te stellen. Parlementariërs moeten te allen tijde het beginsel "geen schade berokkenen" in acht nemen en voorzichtig zijn wanneer tijdens dit gesprek bepaalde informatie ter sprake wordt

gebracht die een bepaalde gedetineerde zou kunnen identificeren. Mogelijke sancties tegen gedetineerden moeten koste wat kost worden vermeden.

3.5. OPVOLGING VAN HET BEZOEK

Een bezoek is geen doel op zich: het is een proces om de behandeling van mensen of de omstandigheden van detentie te helpen verbeteren. Daarom zou het idealiter moeten worden opgevolgd door specifieke maatregelen. Deze opvolging kan de vorm aannemen van een analyse van de kloof tussen de realiteit ter plaatse en wat normaal wordt verwacht.

Enkele opvolgingsstrategieën die kunnen worden toegepast zijn:

- In schriftelijke opmerkingen, die de vorm kunnen aannemen van een eenvoudige brief of van een bezoeksverslag en al dan niet kunnen worden gepubliceerd, aan de betrokken autoriteiten (staatssecretaris, DVZ, directie en coördinator terugkeerwoning) een samenvatting geven van de belangrijkste opmerkingen en eventuele suggesties. Deze opmerkingen moeten zo nauwkeurig en accuraat mogelijk zijn en, indien zij betrekking hebben op de situatie van specifieke personen, moeten deze personen hun geïnformeerde en schriftelijke toestemming daarvoor hebben gegeven;
- Een follow-upbezoek afleggen om na te gaan of de aanbevelingen in de praktijk zijn uitgevoerd;
- Een parlementaire vraag formuleren met betrekking tot de waargenomen situatie;
- Voorstellen en opstellen van een wijziging in de wet- of regelgeving. Deze capaciteit vormt de kern van het mandaat van de parlementariër en is een essentiële aanvulling op de bezoeken. Sommige van de problemen die in de plaatsen van administratieve detentie worden vastgesteld, kunnen het gevolg zijn van ontoereikende wet- of regelgeving;
- Een herziening voorstellen van de begrotingstoewijzingen voor de detentie van migranten. Dit is ook een van de belangrijkste voorrechten van parlementsleden. Door de centra te bezoeken, stellen de parlementsleden op legitieme wijze de vraag aan de regering om de doeltreffendheid van een beleid te rechtvaardigen, en kunnen zij de doeltreffendheid van de aanwending van de middelen ter verbetering van de situatie in twijfel trekken. Dit kan ook een voorstel omvatten om de middelen in te zetten voor echte alternatieven voor detentie en niet alleen voor vervangende maatregelen van detentie;
- Zich tot de media wenden, om het grote publiek bewust te maken van de praktijk van administratieve detentie. Men moet zich echter bewust zijn van de negatieve gevolgen die dit kan hebben voor de dialoog met de autoriteiten.
- Een dialoog of samenwerking tot stand brengen met andere toezichthoudende instanties zoals ngo's, UNHCR of andere (inter)nationale instanties;
- In geval van een ernstig incident of een ernstige situatie, verzoeken een onderzoek te openen om de situatie te remediëren.

4. DE MOVECOALITIE

Deze gids is geschreven door de Move-coalitie, waarvan de geaccrediteerde bezoekers wekelijks alle detentiecentra in België bezoeken.

Elk gesloten centrum en elk terugkeerwoning wordt bezocht door een vast team van bezoekers. Het kan daarom nuttig zijn contact op te nemen met het bezoektteam van Move dat verantwoordelijk is voor de plaats van bewaring die u gaat bezoeken, om uw bezoek voor te bereiden.

4.1 INLEIDING

Leden van door de DVZ geaccrediteerde ngo's bezoeken al meer dan 25 jaar detentiecentra. Ook hebben de ngo's sinds hun oprichting gedetineerden in terugkeerwoningen bezocht. In januari 2021 besloten vier van deze organisaties - Caritas International, CIRÉ, Jesuit Refugee Service Belgium en Vluchtelingenwerk Vlaanderen - om hun samenwerking te versterken en hun expertise te bundelen. Hieruit ontstond de nationale coalitie Move.

Move bevestigt met klem het recht op vrijheid. Een beleid dat hoofdzakelijk is gericht op de detentie en de uitzetting van migranten naar hun land van herkomst, houdt geen rekening met de dromen, kwetsbaarheden, sterke en zwakke punten van deze mensen. Detentie heeft een impact op de waardigheid van een persoon. In veel gevallen heeft het lichamelijke en geestelijke gevolgen voor zowel de gedetineerde als zijn of haar familie. Een dergelijke beperking van de vrijheid, het gezinsleven en de persoonlijke levenssfeer en de waardigheid is des te onaanvaardbaarder gezien het uiterst beperkte en kostbare resultaat voor de samenleving. In veel gevallen leidt administratieve detentie niet tot een duurzame terugkeer.

In partnerschap met andere mensenrechtenactoren voert Move politieke, juridische en beleidsactiviteiten uit om een einde te maken aan de detentie van migranten op administratieve gronden.

4.2 HET WERK VAN DE BEZOEKERS

Bezoekers van Move bezoeken elke week alle detentiecentra. Hun werk is gericht op de belangen van de gedetineerde. De bezoekers komen alleen tussen op verzoek van de gedetineerde en respecteren zijn/haar keuzes volledig. Het werk van de bezoekers is gebaseerd op 5 pijlers:

4.2.1 ONAFHANKELIJKHEID

Bezoekers zijn onafhankelijk van de autoriteiten. Voor de gedetineerde is het vaak nuttig dat de informatie wordt herhaald en bevestigd door een onafhankelijke actor. Deze onafhankelijkheid draagt bij tot de bevordering van een constructieve dialoog met de autoriteiten in het belang van de gedetineerde.

4.2.2 VERTROUWEN EN VERTROUWELIJKHEID

Bezoekers luisteren naar de persoon zonder te oordelen. Zij treden op als bewaarders van het verhaal van de gedetineerde en mogen, behalve op uitdrukkelijk verzoek van de gedetineerde, niets onthullen van wat hun wordt verteld.

4.2.3 NEUTRALITEIT

Bezoekers informeren de gedetineerden naar behoren over hun rechten en plichten. Bezoekers zijn neutraal ten aanzien van beslissingen die door gedetineerden worden genomen. Hun rol is niet het opleggen van oplossingen, maar het begeleiden van gevangenen in hun besluitvormingsproces.

4.2.4 TUSSENSCHAKEL

De bezoekers kunnen, op verzoek van de gedetineerde, optreden als tussenpersoon in uitwisselingen met de advocaat, de familie, het personeel van het centrum, de regering, een externe arts, enz. In dit geval is hun rol complementair aan de andere diensten die binnen het centrum worden aangeboden.

4.2.5 GETUIGENISSEN

Bezoekers zijn directe ooggetuigen van de situatie in de detentiecentra. De aanwezigheid van Ngo's impliceert een vertrouwelijke, constante en constructieve dialoog met de autoriteiten.

4.3 CONTACT

www.movecoalition.be et info@movecoalition.be